

Jazz in België vanaf 1920

Albert Michiels

De charleston

De jaren twintig van de vorige eeuw luiden een heel nieuw tijdperk in van vernieuwing en ontwikkeling op allerlei gebied. Auto's worden in massaproductie genomen en het levensritme versnelt wat zijn weerslag heeft op de kunst. Wat een voorspoed en wat al genoegens verwacht de mens nu de grote oorlog ten einde is. Het uitbundige, spontane en ietwat wilde karakter van de jazz weerspiegelt het groeiend zelfbewustzijn van een jonge generatie. Vandaar dat de Amerikaan F. Scott Fitzgerald, schrijver van het beroemde werk "The Great Gatsby" deze periode de naam geeft van de "Jazz-age". Louis Armstrong zet van weerkanten de oceaan in vuur en vlam door zijn manier van optreden als solist op trompet. Hij wordt in zijn kielzog gevolgd door virtuose musici als Earl Hines, Coleman Hawkins en Sidney Bechet. Ook de blueszangers doen het goed en verdienen een bom geld aan de verkoop van hun platen. En nadat de jazz-scene van Chicago naar New-York is verhuisd, geeft Duke Ellington in het bijzonder de toekomstige richting aan.

De eerst serieuze basis van die zogenaamde "hot music" werd in België gelegd door de Amerikaanse soldaten die tijdens de eerste wereldoorlog naar Frankrijk werden gestuurd om er aan de zijde van de geallieerden te vechten tegen de Duitsers. Dat was in 1917. De oorlog was toen al drie jaar bezig. Maar echt nieuw waren hun meegebrachte folk-songs, ragtimes of blues ook weer niet. Voor die tijd hadden immers al Amerikaanse muzikanten, dansers, cabaretiers, acrobaten en fanfares in de meeste grote Europese steden gespeeld en zodoende reeds een voorsmaakje gegeven van hun overzeese kunst. Ook de pers had vroeger reeds uitvoerige artikels gewijd aan een vreemdsoortige "wilde" en sterk geritmeerde Amerikaanse "negermuziek", een direct gevolg van de Afrikaanse oorsprong die was ontstaan in New Orleans en sinds het begin van de 20^e eeuw ook door blanke musici werd nagevolgd..

Dan waren er ook nog de rondreizende Amerikaanse artiesten geweest, die, ingevolge het uitbreken van de oorlog in Europa geblokkeerd zaten en er in neutrale landen (dus ook in Nederland) bleven optreden. Allemaal factoren die mee aan de basis hadden gelegen van een muziek die men in Amerika vanaf 1917 "jazz" was beginnen noemen en die vooral ingang vond in de dans- en de amusementsmuziek.

Na de wapenstilstand in 1918 voelt iedereen zich weer vrij en los. Men leeft intenser en in groter onbezonnenheid. Men zoekt om de miseries van de "grote oorlog" te vergeten. Hieruit ontstaat een dansrage, wat dan ook werk verschaft aan talloze "jazzbands". Men zingt en danst op de tonen van een tango en op alle mogelijke varianten van de fox-trot, de one-step en de two-step, namelijk de stomp, de drag, de charleston, de black bottom, de rag of de slow. De "deftige" standen van de maatschappij zijn er tegen. Ze vinden het een onbeschaafde negermuziek met teveel slagwerk en een te wild ritme dat de jeugd aanzet tot rondspringend, uitgelaten dansen. Kortom, ze vinden het een muziek van en voor achterlijke mensen.

De "Jazz-age" is begonnen. Maar wat de meeste orkestjes van de jaren 1920 hier nog spelen is maar een flauw afkooksel van wat men in Amerika echte "jazz" noemt. Onze muzikanten moeten het nog allemaal leren. Hun beste leermeesters zijn vanzelfsprekend de Amerikaanse orkesten die hier op toernee zijn. De "Original Dixieland Band" van de blanke cornetspeler Nick La Rocca forceert een definitieve doorbraak van de jazz in Europa met zijn concerten in Londen in 1919. Twee jaar

voordien had hij immers in New York de allereerste jazzplaat opgenomen . Deze werd uitgebracht door het label Victor . Door de perfecte opname-techniek en mede door de soepele ritmes, van de muziek – het (nu klassieke) nummer *Tiger Rag* in het bijzonder - werd de band binnen enkele maanden een cultus. De opname van La Rocka's plaat viel in 1917 samen met de sluiting van de rosse buurt van het "French Quarter" in *New Orleans* . Dat betekende meteen de uittocht van een groot deel van de aldaar gevestigde muzikanten via de Mississippi richting Chicago, New York en elders. Op die manier geraakt de jazz, mede met de hulp van de grammofoon en de radioprogramm's, eerst verspreid in de Verenigde Staten en vervolgens in Europa. De jazz , met zijn zwoele klanken kreeg miljoenen aanhangers en iedereen waagde zich al wel eens op de dansvloer.

Het is de tijd van de snelle opgang van de amusementsindustrie met zijn doorbraken op gebied van de film, de radio en de fonoplatenproductie. Het experimentele tijdperk van de koptelefoon is voorbij. Het kon niet uitblijven of beeld en geluid worden aaneen gesmeed tot de eerste "sprekende" film. In oktober 1927 wordt voor het eerst de film "The Jazz Singer" vertoond met de onvergetelijke stem van Al Jolson. Het succes was enorm en iedereen neuriede "Mamy" de titelsong. En in een paar jaar tijd verdubbelde het aantal cinema-bezoekers .

Radio Belgique

Sommige briljante geesten voorspellen dat men door middel van "magische draden" in ieder huis, op elk moment van de dag naar muziek en de nieuwsberichten kunnen luisteren. Spoedig, zo profeteren sommigen zal men op elk moment van de dag of de nacht door de "magische draden" in ieder huis naar de nieuwsberichten en naar muziek zal kunnen luisteren. En misschien komt er ook wel een dag dat men alles op een lichtgevend scherm - de grootte van een schoendoos - zal kunnen zien . Wie weet ?

De radiofabrikant SBR (Société Belge Radio-électrique) zoekt een middel om meer te verkopen en richt daarom in 1923 het eerste nationale –franstalige- radiostation op "Radio Belgique". Hieruit zullen onze latere nationale zenders ontstaan. Maar eer het zo ver is richten tal van radio-amateurs op verschillende plaatsen privé-stations op met populaire uitzendingen. Voor het NIR-INY –Jazzorkest van Stan Brenders zullen we nog tot Januari 1936 moeten wachten.

De Jazz-muzikanten van onze contreien kunnen nu door middel van de "phonograaf" of "sprekende machine" onbeperkt de eerste overzeese opnamen beluisteren , herbeluisteren en proberen na te spelen. Een betere leerschool voor de beoefenaars van deze nieuwsoortige "hot-music" bestaat er niet, zelfs voor degenen die maar weinig noten kunnen lezen.

**

In 1920 treedt in Brussel en Oostende het typisch zwart neger-orkest "de Michell's Jazz Kings" op. In Brussel wordt de clarinettist wegens ziekte voor enkele dagen vervangen door de toen nog onbekende Sidney Bechet die toevallig in België verblijft. In 1925 zal zijn naam voorgoed op de affiche staan van het koninklijk circus in Brussel als leider een "revue nègre"

De eerste solide voortekenen van de ontwikkeling van eigen Jazzbands zijn daar. In 1920 stichten de gebroeders René (dr) en Marcel (banjo) Vinche in Brussel het "Bistrouille a.d.o. (Amateur Dance Orchestra)" dat in korte tijd uitgroeit tot een bigband. Hun thuisbasis is de zaal Patria. Deze band bestaat bijna uitsluitend uit

jonge, veelbelovende muzikanten – waaronder Peter Pacquay en David Bee - die van hieruit de sprong naar het professionalisme zullen maken.

Een ander typische souvenir is het tentet “The Waikikis”. Ze hebben ons in 1923 een waardevolle foto nagelaten met als trombonist niemand minder dan de vijftientigjarige Robert Goffin, de man die in 1932 zijn ophefmakend werk “Aux frontières du jazz” zal publiceren.

De opgang is net mee te stuiten. De jazz-bands in ons land schieten als paddestoelen uit de grond. In mijn foto-album 1920-1930 getuigt er van : kiekjes van mannen in keurige zwarte pakken en met vlinderdas : .....1924 het sextet van Chas Remue met Peter Neetens, Pierre Heussens, Humblet, Emile Maetens en Pol Delvaux; ..... 1926 de Brusselse “Original Miami Jazz-band” ; ..... November 1929 “The Broadway Melodians” met Robert Kierberg (s), Raymond Chevreuil (s / cl), Jo Heine (p), Emile Maetens (trp); ..... 1929 de “Compère’s New Royal Dance Band” met Maurice Ottoy (sousa), Edward Colders (ts/cl/ss), Aimé Van Bellingen (as/cl/b/acc), René Compère (ldr/trp/vln), Fernand Coppeters (p), Louis “Carrius” Gournet (dr), Gus Peine (g/bjo), en Bill Hall (trb); ..... 1930 een octet van Lewis (= Louis) Billen, met Pol Serluppens (acc/as) ter gelegenheid van een optreden op 25 Juli in de “Perroquet” te Oostende; ..... 1930 het piano-duo John Ouwerx & Johnny Jack met Josse Aerts (dr) en Tuur Peeters (b).

Red Star Line en Jazz

Rond 1920 kennen we de opkomst van het toerisme, een andere opmerkelijke schakel die de verspreiding van de jazz in onze contreien ten goede komt. Er wordt druk gespeculeerd op de toekomstige genietingen van de nog maar net begonnen motorisering en het verkennen van verre horizons. Een van de grote pijlers ervan is de *Red Star Line* die daar speciaal op inspeelt met zijn opmerkelijke transatlantische reizen Antwerpen- Amerika. De begoede burgerij en ook heel wat van degenen die zich gedurende de oorlog via de zwarte markt hadden verrijkt, kunnen nu ineens hun dromen waarmaken. Voor zijn plezier eens Amerika te kunnen bezoeken, dat is “super-luxe”. Deze genadigden behoren tot een nieuwe generatie die het slijk en de ontberingen van de loopgraven niet gekend hebben en zich vol zwier laten meedrijven op de grote economische heropleving.

Ik bezit in mijn verzameling nog een veelkleurige affichette van de Red Star Line. Het stelt een statige viermaster voor die de Schelde afvaart en die vanop de oever vol bewondering wordt achterna gekeken door een drietal Hollandse boerinnetjes in oude typische klederdracht en een paar kinderen daarbij.

De schepen van deze hooggekwoete maatschappij zijn echte drijvende luxe-hotels, met alle mogelijke confort, een uitgebreide keuze aan eten en drinken waar zelfs de tafeldruiven van Hoeilaart-Overijse niet ontbreken want voor iedere overvaart is er zo’n 500 kgr voorzien, Er is ook een jazz-band voorzien want de tijd van de “brave salonmuziek” is voorbij. Men speelt immers hoe langer hoe meer imitaties van een Louis Armstrong of een andere Amerikaanse jazz-grootheid. “En dat klinkt fameus en brengt ambiance” wordt verteld.

Ik heb nog een paar jazz-musici gekend –die het allemaal meegemaakt hadden. Ik denk voornamelijk aan John Ouwerx (1903-83) mijn leraar piano op gebied van jazz. Een andere ooggetuige was de Antwerpenaar Leo Serluppens (°1901). Hij wordt in 1923 aangeworven als drummer voor een orkest op “Belgenland” van de Red Star

Line. In totaal maakt hij negen opeenvolgende reizen *Antwerpen-New York heen en terug* , en wordt een van onze beste muzikanten .

Wat een zalig gevoel het allemaal beleefd te hebben Wat al souvenirs ! Wij zien ze voor ogen, die kapitaalkrachtige vakantiegangers , liggend in een rieten zetel op het dek met een dikke sigaar in de mond . Ook die sfeer waar gedanst wordt met die sigaretten paffende en champagne drinkende mannen en vrouwen, in keurige pakken en frivole kleedjes, die op de tonen van een opwindende charleston uit de bol gaan. De “sigarettenpijpjes” zijn in de mode, vooral bij de vrouwen. Het is het symbool van emancipatie . Voeg daarbij de zijden kousen, de hoge hakken , een haarsnit “à la garçon”en korter wordende rokken en de vrouwelijke elegantie is compleet.

Tijdens hun verblijf in New York hebben de muzikanten vrij-af. Dan profiteren z’er van om de nachtclubs en cabarets af te lopen op zoek naar de beste orkesten of solisten . Ze vergeten ook niet op zoek te gaan naar de nieuwste fonoplaten .

Van hun kant beleven de vakantiegangers de beste dagen van hun leven. Ze kunnen maar niet genoeg krijgen van die sfeervolle “live” optredens. Ze noteren de namen van de artiesten en voornamen solisten in hun agenda. Ze zullen die souvenirs bij hun thuiskomst aan hun vrienden en kennissen kunnen tonen en er over vertellen. Wat zullen ze verwonderd opkijken ! . Zijzelf zullen immers zo’n beetje beschouwd worden als ontdekkingsreizigers van de andere kant van de wereld.

Wat viel er eigenlijk nog meer te verwachten ? .

10 12 2004

(Vervolgt)